
Prof. dr.
Florin Epure,
Direcția Județeană
pentru Cultură Vâlcea

Cuviosul Sava Iezereanul – studiu istorico-teologic asupra sfințeniei vieții și lucrării sale

În spiritualitatea ortodoxă românească din secolele al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, figura Cuviosului Sava Iezereanul ocupă un loc deosebit, fiind reprezentativă pentru tradiția isihastă a Olteniei de nord și pentru continuitatea monahismului românesc de tip athonit în spațiul carpatic.

Studiul vieții sale nu poate fi desprins de contextul istoric al vetrelor sihăstrești din jurul Munților Căpățânii și ai masivului Buila-Vânturarița, regiune care a constituit, în epoca modernă timpurie, unul dintre cele mai importante centre de spiritualitate monahală românească. Demonstrarea sfințeniei sale se întemeiază pe convergența izvoarelor istorice, a tradiției locale, a ctitoriilor sale și a mărturiilor directe transmise de contemporani, între care un loc central îl ocupă cronicarul Chiriac Râmnicăneanu (aprox. 1765–1827).

Înainte de a analiza direct personalitatea duhovnicească a Cuviosului Sava, este necesar să fie prezentat cadrul spiritual în care acesta s-a format. Zona Iezerului și a Olăneștiului a fost încă din secolele precedente loc de nevoință pustnicească, marcat de prezența unor sihaștri renumiți, precum Cuviosul Antonie de la Iezer. În tradiția monahală românească, aceste vetre de liniște au funcționat ca spații de transmitere a unei spiritualități isihaste bazate pe rugăciunea inimii, asceză, sărăcie voluntară și retragere din lume. În acest context, viața Cuviosului Sava se înscrie într-o continuitate istorică, fiind rodul unui mediu spiritual deja consacrat.

Cronologia documentară indică faptul că viitorul ieroschimonah Sava, cu numele de schimă Ștefan, s-a născut în jurul anilor 1750 în satul Scrada din județul Gorj¹. Această origine rurală nu este lipsită de semnificație, deoarece monahismul românesc a fost profund legat de mediul rural și de spiritualitatea populară. Formarea sa monahală l-a condus către Schitul Iezer, unde a devenit ucenic al unor mari nevoitori ai vremii. Potrivit nepotului său, popa Nicolae, a stat o perioadă la Episcopia Râmnicului, după care s-a stabilit la Schitul Iezer.

¹ Constantin ERBICEANU, „Material pentru istoria contemporană bisericească și națională”, în revista *Biserica Ortodoxă Română* (BOR), Vol. XII, anul 1888, nr. 8 (noiembrie), p. 535.

Importanța acestei perioade este confirmată de mărturia lui Chiriac Râmnicăneanu, care descrie mediul spiritual al lezerului și influența exercitată asupra ucenicilor². Chiriac Râmnicăneanu relatează că tânărul monah Chiril, devenit ulterior arhimandritul Chiriac, a căutat cele mai vestite vetre sihăstrești din Oltenia pentru a-și împlini dorul de isihie. El amintește întâlnirea cu mari sihaștri ai epocii, printre care ieroschimonahul Ștefan de la lezer, identificat de cercetători cu însuși Cuviosul Sava. Descrierea acestuia ca bătrân de aproape optzeci de ani, sporit în cele sufletești și cunoscător al cărților pustnicești, constituie una dintre cele mai importante mărturii istorice despre personalitatea sa. Chiriac Râmnicăneanu subliniază că acest bătrân duhovnic avea numeroase cărți ascetice, între care manuscrisul intitulat „Raiul”, păstrat astăzi la Biblioteca Academiei Române³. Existența acestui manuscris demonstrează implicarea directă a Cuviosului Sava în cultura teologică și filocalică a epocii, ceea ce constituie un argument important pentru sfințenia sa, deoarece tradiția ortodoxă consideră transmiterea învățăturii duhovnicești ca o lucrare esențială a sfinților⁴.

Mărturia lui Chiriac Râmnicăneanu oferă detalii de mare importanță privind influența spirituală a Cuviosului Sava. Monah iezeran din tinerețe, ieroschimonahul Ștefan avea o viață cuvioasă și sporită în fapte bune. Arhimandritul Chiriac îl descrie ca „smerit și cu bune obiceiuri părinte, de fel bojneag, care și la sfânta Mănăstire Tismana sihăstrise, în vârful Muntelui, Schitul Cioclovina, și la alte bogate locuri pustnicești.”⁵ El s-a impus, în același timp, ca o personalitate marcantă a spiritualității monahale contemporane, fiind duhovnicul „episcopului Iosif al Argeșului și al altor ierochimeni, fiind bun și cu cuvioșie bătrân”.⁶ Rolul de duhovnic al ierarhilor este, în tradiția ortodoxă, o dovadă a unei vieți duhovnicești deosebite, deoarece o astfel de responsabilitate nu era încredințată decât unor monahi cu experiență ascetică și discernământ duhovnicesc.

Un alt element fundamental în demonstrarea sfințeniei Cuviosului Sava îl reprezintă activitatea sa de ctitor. În tradiția ortodoxă, ctitoria este considerată o formă de slujire liturgică și comunitară, fiind expresia concretă a iubirii de Dumnezeu și de Biserică. Mănăstirea Bradu, ctito-

² Veniamin MICLE, *Cuviosul Chiriac Râmnicăneanu. Monahul isihast, Sfânta Mănăstire Bistrița*, Eparhia Râmnicului, 2003, pp. 77-80.

³ BAR, mss. nr. 3457, 215 f. Potrivit unei însemnări, descifrate incomplet: „Această carte este a Schitului[...] (indescifrabil) Bradului, a[...] Părintele schimnic, ieroschimonah[...] 1805, martie 20, Ștefan schimonah (lectura numelui incertă)”, cf. Gabriel STREMPER, *Catalogul manuscriselor românești*, vol. III, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987, p. 132.

⁴ *Pomelnicul mănăstirii Iezerul*, BAR, mss. nr. 2205.

⁵ ERBICEANU, *op. cit.*, loc. cit.

⁶ *Idem*, p. 536.

ria sa principală⁷, este documentată încă din anul 1737, când apare menționată într-un act de hotărnicie privind hotarul Cheia⁸. Această atestare confirmă existența unei tradiții monahale anterioare, pe care Cuviosul Sava o va continua și o va consolida.

Documentele din anii 1766 și 1768 arată că duhovnicul Sava era deja o personalitate recunoscută, fiind beneficiarul unor danii și tranzacții destinate Schitului de la Râpa Bradului. (un schit cu biserică de lemn, anterior celui ridicat de Sava Ezăreanu)⁹. Astfel, monahia Anastasia și ficele sale au donat livada Gurguiata, iar mai multe familii din satul Cheia au vândut sau dăruit terenuri schitului¹⁰. Aceste acte juridice demonstrează încrederea comunității în persoana duhovnicului Sava și în lucrarea sa monahală. În anul 1772, noi donații confirmă dezvoltarea așezământului¹¹, iar în 1781 ieromonahul Sava solicită măsurarea hotarelor schitului, semn al consolidării economice și administrative a ctitoriei. De asemenea, un act din 12 august 1781 îl menționează pe Sava Ezăreanu în calitate de „igumen al Sfintei Mănăstiri Iezerul, vechil al sfântului schit ce se cheamă Bradu”¹².

Momentul culminant al activității sale ctitoricești îl reprezintă ridicarea bisericii de zid a Mănăstirii Bradu, cu hramul „Sfântului Ioan Botezătorul”, împreună cu turnul-clo-

potniță, finalizată și pictată în perioada 1783-1784 de zugravul Dimitrie. Pisania bisericii menționează explicit că aceasta a fost zidită *din temelie* de robul lui Dumnezeu Sava ieromonahul, împreună cu alți binefăcători: „† Această sfântă și d(u)mn(e)zeia(s)că biserică iaste zidită dinu temeliia ei și înpodobită cu zugrăvire, cum să vede, de robu lui D(u)mn(e)zeu, Sava ier(o)mon(a)h, și de cei ce s-au mai îndurat a mai ajuta, precum să vede și la pomelnicul cel mare puși și uni(i) c[are] au dat mo[șia] 1/2 de danie din hotariul acesta, Cheia, din funia Bă[zăcească], jum(ă)tate și din celelalte 2 funii, Magherească și Puiască, precum să văd zapisile lor și la pomelnic puși, iar alții au vândut pe b[ani] Schitului Cheia, în zilele luminatului domn, Io... [7292]. Popa Dimitrie zugraf, iuli(e) 17, 7292.”

Această mărturie epigrafică constituie o dovadă istorică directă a rolului său de ctitor. Portretele murale din pronaos, în care apare ținând biserica în mâini, alături de jupânul Zamfir Gheorghe logofăt al Sfintei Episcopii, confirmă tradiția iconografică a ctitorilor și perpetuează memoria sa în spațiul liturgic.

Artistul contemporan ctitorului a realizat, pe lângă portretul acestuia, și reprezentările figurative ale Preasfințitului Filaret, episcop al Râmnicului (pe zidul nordic), precum și ale Salomeiei monahia, mama egumenului Sava, și ale Climentei monahia (pe peretele sudic), integrându-le în ansamblul decorativ al lăcașului.

Activitatea sa nu s-a limitat la Schitul Bradu. În anul 1789, Sava „duhovnicu[l] Ezăreanu” a zidit și biserica „Buna Vestire” de la Schitul Viezuri (Sărăcinești)¹³, ceea ce demonstrează o

⁷ Nicolae STOICESCU, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I. Țara Românească*, vol. I (Schitul Bradu), Craiova, 1970, p. 86.

⁸ Documentul din 15 iulie 1737 este semnat de patru boieri hotarnici pentru părți din hotarul Cheia: „S-au tras și în Gurguiata, în livezi, în Plaiu(l) cu țăpile, din fagul ce s-au însemnat până în Valea Schitului, sunt st[ânjenii] 231 [...] din muchia Bradului în lat până la pârâul cel mare”, cf. T.G. BULAT, *Contribuțiuni documentare*, doc. nr. LXXII, p. 78.

⁹ Ion DONAT, *Fundațiunile religioase ale Olteniei, partea I-a Mănăstiri și Schituri*, Editura Scrisuri Românești, Craiova, 1937, p. 22.

¹⁰ Gheorghe Toma Bulat, *Contribuțiuni documentare la istoria Olteniei, secolul XVI, XVII și XVIII, Tipografia „Viitorul Vâlcei”, Râmnicu Vâlcea, 1925*, pp. 70-72.

¹¹ SJVAN, fondul Tribunalului Județului Vâlcea, dos. 513/1840, f. 20.

¹² T.G. BULAT, *op.cit.*, pp. 76-78.

¹³ „Sfânta biserică ce se prăznuiește hramu Bunei Vestiri făcută din temelie de robul lui Dumnezeu, părintele Sava Ezăreanu duhovnicu[l], cu leat 7297” (după pisania ce a existat în trecut la biserică „Buna Vestire” de la Schitul Viezuri. Catagrafia din 1840 menționează data de 26 octombrie 1790). Dumitru BĂLAȘA, „Schitul

lucrare ctitoricească mai amplă¹⁴. Documentele domnești din 1793¹⁵ și 1797¹⁶ arată sprijinul acordat schitului de către domnitorii Alexandru Moruzi și Alexandru Ipsilanti, confirmând importanța așezământului în epocă.

Mărturia lui Chiriac Râmnicănean din anul 1804 este esențială pentru demonstrarea continuității vieții duhovnicești a Cuviosului Sava. Cronicarul afirmă că l-a găsit stareț la lezer, unde viețuise timp de cincizeci de ani și unde a și trecut la cele veșnice. Această afirmație confirmă longevitatea vieții sale monahale și stabilitatea vocației sale ascetice¹⁷.

Ultimul document ce amintește de *duhovnicul Sava* poartă data de 23 iunie 1795.¹⁸ După aceasta, el a devenit schimnic cu numele de Ștefan.

Înainte de săvârșirea sa din această lume, cuviosul stareț a închinat ctitoria sa de la Gurguiata Sfintei Episcopii a Râmnicului, lăsând ca dorință testamentară ca „cei ce după vremi arhieriei vor sta episcopi la această episcopie [a Râmnicului] să îngrijească de a se orânduie câte un purtător de grijă schitului și câte un preot a se afla în slujba bisericii, pentru a nu se stinge pomenirea ctitorilor.”¹⁹

Porunca Isprăvnicatului județului Vâlcea, trimisă, la 18 mai 1807, către Nicolae din Cacova să cerceteze jalba (postelnicului Ioan Bărbătescu) în care se spune că: „dacă acesta va avea dreptate, să-și primească banii și să-i lase slobodă o livadă, deoarece nu este moșnean cu el. Dacă Nicolae are ceva împotriva, să vină la judecată, altfel va fi adus cu treapăd. Postelnicul Ioan Bărbătescu se jeluise boierilor ispravnici că moșul său, popa Gligorie Bodescu, avusese moșie în hotarul Cheia, dăruind o parte din ea schitului numit Râpa Bradului (sic!), făcut de părintele schimnic Ezăreanu pe acea moșie primită ca danie. Lângă acel schit, schimnicul ținea o livejoară ca zălog de la un sătean. Acesta o scosese de la zălogire și, fără să întrebe nici pe schimnic și nici pe postelnic, a vândut-o unui Nicolae din Cacova, care nu era funiaș cu ei. Acesta, deci, a cumpărat-o cu viclesug, dând 30 taleri să lase slobodă livada sau să vină la judecată”²⁰.

Sfințenia unui monah nu este demonstrată doar prin fapte exterioare, ci și prin roadele spirituale ale lucrării sale. Evoluția ulterioară a Mănăstirii Bradu și renașterea sa în epoca modernă pot fi interpretate ca o continua-

Viezuri (Vâlcea)”, în *Îndrumătorul Eparhial*, Anul V (1949), nr. 8-9, p. 23; Ion VÂRTOSU, *Biserici de lemn și cruci de piatră din județul Râmnicul-Vâlci. Inscriptii (Schitul Viezuri)*, în BCMI, am XXVI, fasc. 76, aprilie-iunie, 1933, p. 135.

¹⁴ Ion POPESCU-CILIEI, *Biserici, târguri și sate din jud. Vâlcea*, Editura Ramuri, Craiova, 1941, p. 28.

¹⁵ Vasile ALEXANDRESCU URECHIA, *Istoria românilor*, Tipografia Carol Gobl, București, vol. VI (1893), p. 214.

¹⁶ *Idem*, VII (V), pp. 301-302.

¹⁷ BOR, Vol. XII, anul 1888, nr. 8 (noiembrie), p. 535.

¹⁸ Ion POPESCU, Nicolae GORGAN, Emilian GROȘENOIU, *Vetre de spiritualitate românească. Monumentele religioase din Olănești și împrejurimi*, Râmnicu Vâlcea, Ed. Conphys, 2004, p. 80.

¹⁹ ANIC, fondul Episcopiei Râmnicului, document LXI/18.

²⁰ Ms. 7, f. 26 v. cop., cf. Izvoare documentare vâlcene, vol. III, p. 74.

re a binecuvântării ctitorului. După perioade de decădere și părăsire, așezământul monastic a fost restaurat și resfințit în ziua de 22 octombrie 2022 de Înaltpreasfințitul Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului, fapt ce arată permanența memoriei sale în conștiința Bisericii.

Cercetările arheologice realizate în cadrul Mănăstirii Bradu au scos în evidență un patrimoniu material și spiritual extrem de valoros, demonstrând legătura directă a acestui așezământ cu viața monahală condusă de Sava Ieromonahul, ctitorul bisericii „Sfântul Ioan Botezătorul.” În cadrul săpăturilor preventive efectuate în vara anului 2017, s-au identificat mormintele unor călugări importanți, inclusiv cel al ieromonahului Sava, Climent monah și Rafail monah, situate în pronaos și pridvor²¹. În legătură cu rămășițele pământești ale acestor cuvioși, martorii consemnează emiterea unei «bune mireasme», fenomen descris în tradiția ortodoxă ca indiciu al sfințeniei și al statutului de potențiale moaște.

Descoperirea cărămizilor inscripționate cu numele monahilor a permis confirmarea identității lor și a rolului lor în dezvoltarea spirituală a mănăstirii. Aceste morminte, împreună cu stratigrafia asociată, arată modul în care comunitatea monahală a utilizat spațiul sacru de-a lungul secolelor, reflectând continuitatea tradițiilor funerare ortodoxe și importanța documentării spirituale prin marcarea mormintelor cu cărămizi inscripționate.

Inventarul arheologic descoperit în cadrul săpăturilor este unul divers și relevant pentru înțelegerea vieții monahale. În stratul vegetal și în primele niveluri de excavație s-au găsit fragmente ceramice variate, incluzând

căni, farfurii, oale, străchini pictate și smălțuite, piese care reflectă atât uzul cotidian, cât și preocupările estetice ale comunității. În unele morminte s-au descoperit monede de argint, coșciuge și urme de haine din piele, indicând atât practici funerare individualizate, cât și continuitatea ritualului de înmormântare specific spațiului monastic. De asemenea, descoperirea unor mărgelă de sticlă de culoare neagră și roșie în anumite morminte sugerează existența unor elemente de podoba sau simboluri spirituale asociate ritualului funerar.

Structura bisericii și a turnului clopotniță a fost clarificată prin trasarea casetelor de săpătură și analiza stratigrafiei, evidențiind tehnicile de construcție tradiționale din secolul XVIII, precum fundațiile din piatră mare prinsă cu var și nisip, subzidirile moderne din beton și șapele de ciment utilizate la intervențiile recente. Investigarea altarului, a naosului și a pridvorului a relevat multiple faze de construcție și restaurare, inclusiv subzidirile din 2002 care au modificat stratigrafia inițială, dar au permis păstrarea integrității structurale a bisericii.

Descoperirile confirmă rolul esențial al Mănăstirii Bradu în viața spirituală a comunității locale, legătura sa cu Mănăstirea Iezer și cu ctitorul Sava Ieromonahul, care a contribuit la consolidarea și dezvoltarea monahală a zonei. Inventarul arheologic, stratigrafia și mormintele descoperite demonstrează continuitatea practicilor religioase și funerare, precum și preocuparea pentru marcarea identității spirituale prin elemente materiale. În ansamblu, cercetarea arheologică atestă importanța complexului monastic ca martor al patrimoniului cultural, spiritual și istoric, subliniind necesitatea conservării și restaurării continue pentru păstrarea valorii sale

²¹ Raport de cercetare arheologică la Biserica „Sf. Ioan Botezătorul”, schitul Bradu. Cod sit: Cod RAN: 167721.01. Responsabil științific/colectiv: Claudiu Tulugea, Ion Tuțulescu, Carol Terteci - Muzeul Județean Aurelian Sacerdoțeanu Vâlcea, 2017.

autentice și pentru înțelegerea modului în care comunitatea monahală a evoluat de-a lungul secolelor.

Cercetările arheologice și documentele istorice demonstrează evlavia deosebită față de Cuviosul Sava Ieromonahul și ctitoria sa de la Mănăstirea Bradu, evidențiată nu doar prin implicarea directă a domnitorilor, ci și prin exemplul credincioșilor și al donatorilor locali. De-a lungul secolelor, actele de danie și sprijin au arătat recunoștință pentru misiunea spirituală a lui Sava și pentru consolidarea comunității monahale de la Bradu. Documentele menționează sprijinul domnitorilor - Mihail Suțu, Alexandru Constantin Moruzi, Alexandru Ipsilanti, Constantin Hangherli, Constantin Ipsilanti - și al oficialilor vremii, care au confirmat daniile sau au protejat drepturile schitului, contribuind astfel la continuitatea așezământului monahal.

Un exemplu elocvent este Păuna Otetelișanu, soția polcovnicului Ilie Olănescu, care a donat Schitului Bradu un potir, pe care este înscrisă în inscripția „Păuna Olăneasca, 1798”, demonstrând astfel respectul și evlavia sa față de ctitorul Sava și față de biserică²². Ulterior, după moartea soțului, Păuna s-a călugărit sub numele de Pelaghia monahia și a devenit stareță la Mănăstirea Dintr-un Lemn din județul Vâlcea. Spiritul ei ctitoricesc și implicarea în viața monahală au continuat, fiind recunoscută și ca fondatoare a Bisericii Sâmbotin din Dăești, unde portretele murale realizate între 1806 și 1807 amintesc de sprijinul și contribuția sa.

Astfel, atât implicarea domnitorilor, cât și exemplul credincioșilor precum Păuna Otetelișanu (Pelaghia monahia) subliniază o tradiție de evlavie activă, care a susținut nu doar zidirea și consolidarea Schitului Bradu, ci și păstrarea vie a cultului Cuviosului Sava Ieromonahul în rândul comunității locale. Donațiile, inscripțiile și implicarea spirituală a ctitorilor laici și monahi reflectă o continuitate a devoțiunii și recunoștinței față de personalitatea și misiunea lui Sava, contribuind la consolidarea numelui spiritual al schitului și la crearea unui model de viață credincioasă pentru generațiile viitoare.

O deosebită evlavie pentru ctitorul Sava Iezeranul l-a avut și Cuvioasa Maică Arsenia Maxim venită în această mănăstire în anul 1996, atunci când lăcașul se afla în pustiire și ruinare. Împreună cu actuala stareță a Mănăstirii, PC Sevastiani Alba, a reușit, după rugăciuni la cuviosul ctitor, să aducă lumina preînnoirii acestui așezământ monastic.

În anul 2001, în contextul în care Maica Stareță Arsenia îi spusese Sorei Iuliana (Maica Isidora) să facă trei metanii în fața sfintelor moaște ale ctitorului Sava Iezereanul recent descoperite, Cuviosul Sava i s-a arătat în vis

²² Potirul se află în colecția muzeală a Mănăstirii Bradu (Gurguita, Băile Olănești).

așa cum este pictat în tabloul votiv din Biserică și i-a spus: «Soră Iuliana, să mă cinstești și pe mine!». De asemenea, în anul 2017, sora Maria (Maica Macaria) a primit vindecarea unor dureri la claviculă, prin atingerea de sfintele moaște ale Cuviosului Sava. Unii credincioși, precum și maicile din obștea Mănăstirii, au simțit buna mireasmă a sfintelor moaște ale ctitorilor.

Demonstrarea sfințeniei Cuviosului Sava Iezereanul se sprijină pe convergența mai multor categorii de izvoare. Mărturiile lui Chiriac Râmnicianu confirmă viața sa ascetică și autoritatea duhovnicească. Documentele istorice și pisaniile atestă activitatea sa ctitoricească și rolul său în consolidarea monahismului oltenesc. Continuitatea tradiției monahale și renașterea ctitoriilor sale confirmă impactul spiritual durabil al lucrării sale. Toate aceste elemente converg către imaginea unui mare nevoitor, a cărui viață și activitate se înscriu în tiparul clasic al sfinților monahi ai Bisericii Ortodoxe.

CUVIOSUL SAVA IEROMONAHUL ȘI CTITORIA SA DE LA BRADU

Cronologie

1737, iulie 15. Prima atestare a Schitului de sub Râpa Bradului apărută într-o carte a patru boieri hotarnici pentru părți din hotarul Cheia: „S-au tras și Gurguiata, în livezi în Plaiu cu țăpile, din fagul ce s-au însemnat, până în Valea Schitului, sunt st(ânjeni) [...] din muchia Bradului în lat până la pârâul cel mare” (T.G. Bulat, *Contribuțiuni documentare la istoria Olteniei*, pp. 67).

• **1750 aprox.** Se naște viitorul duhovnic și stareț Sava Iezereanul ieromonahul (pe numele de schimă, Ștefan), în satul Scrada, județul Gorj (BOR, Vol. XII, anul 1888, nr. 8, p. 535).

• **1766, aprilie 10.** Anastasia monahia dimpreună cu ficele Grejdana și Voica dau zapis la mâna „duhovnicului Sava ieromonah” prin care acordă „danie de pomenire veșnică sfintei biserici de la Râpa Bradului, livadea cu Gurguiata cea Mare și este locu dă fâlcii 6 și falcea de funii 9 și în lat funia este de coți 12.” Între martori este un Pahomie monahul de la Izvorul Frumos (T.G. Bulat, *Contribuțiuni*, p. 70).

• **1768, aprilie 21.** Popa Matei cu frații săi Marin, Constantin și Preda, feciorii Nicolii Modrii din satul Cheia dau zapis „Sf. Schit de la Bradul, unde se prăznuiește Sf. Slăvitul prooroc

Ioan Înaintea mergătorul și botezătorul Domnului și duhovnicului Săvii ieromonahul[...] pentru că i-am vândut un loc stătător de supt Râpa Bradului „pentru niște bani. Pe lângă acest loc, schitul mai avea o parte dată de zapis de moșul Nichifor. La 25 aprilie același an, vânzătorii menționează că dau partea de avere de mai sus numai schitului Bradu, iar nu Sfintei Episcopii sau schitului Iezerul sau Izvorul Frumos (T.G. Bulat, *Contribuțiuni*, pp. 71-72).

• **1772, ianuarie 14.** Zapisul de danie al lui Ilie Olănescu schitului Bradu pentru o livadă în Gurguiata (Trib. Jud. Vâlcea, dos. 513/1840, f. 20. cf. Monumente arhivistice vâlcene, 1998, p. 127).

• **1772, iulie 22.** Ieromonahul Rafail, feciorul popii Simii din Cheia, dăruiește „Sf. schit de la Râpa Bradului, unde se prăznuiește Sf. Ioan Botezătorul, între din Gurguiata ce Mare [...] și alt loc din Tisa [...] și iar am mai dat de danie toată partea mea din siliște ce mi se va veni peste râu, din Urzici, ca să aibă sfântul schit să-și facă [...] (T.G. Bulat, *Contribuțiuni*, p. 73).

1776, octombrie 20. Episcopul Chesarie al Râmnicului dădea schitului Bradu din ținutul Cheii o carte de stăpânire asupra unei livezi în Gurguiata (I. Popescu, *Băile Olănești*, p. 335).

• **1779, martie 31.** Biserica schitului Viezuri este amintită într-un document (N. Stoicescu, *Note*).

• **1781, iunie 11.** Ieromonahul Sava vechilul schitului Bradu (și *igumen* la lezer) și moșnenii Anghelești și toți cetașii din satul Cheia cer lui vodă să ordone boierilor ispravnici și judecătorului de la scaunul Vâlcea să le măsoare și să le deosebească cele trei funii: Băzăcească, Puiască și Magherească. Din *funia Băzăcească* făcea parte Schitul Bradu. Domnitorul ordonă măsurătoarea și, în august 12, Costache Pandia biv vel sluger și Matei Băbeanu biv vel polcovnic fixează hotarele solicitate (T.G. Bulat, *Contribuțiuni*, pp. 76-78).

• **1781, august 12.** Documentul îl menționează pe Sava Ezereanu în calitate de „igumen al Sfintei Mănăstiri lezerul, vechil al sfântului schit ce se cheamă Bradu.” (I. Popescu, N. Gorgan, E. Groșenoiu, *Vetre de spiritualitate românească. Monumentele religioase din Olănești și împrejurimi*, p. 80).

• **1782, ianuarie 20.** Partenie ierodiacon monahu, feciorul Predii bărbierului sin Simion Andronescu din Cheia dă zapis „la mâna duhovnicului Sava ieromonahul” prin care confirmă dania făcută schitului Bradu, iar nu Mănăstirii Bistrița cum zic unii (T.G. Bulat, *Contribuțiuni*, pp. 76-78).

• **1783, septembrie - 1784 august 31.** Popa Dimitrie Zugraf pictează biserica Schitului Bradu (sat Gurguiata, Băile Olănești). Portrete murale în pronaos, pe zidul de apus: „Duhovnicul Sava-ctitor ține biserica împreună cu jupân Zamfir Gheorghe logofăt al Sfintei Episcopii.” Pe zidul de nord: „Filaret episcopul Râmnicului”. Pe peretele de la sud: „Salomiia monahia muma egumenului [Sava]” și „Climentia monahia.”

• **1784.** Este ridicată biserica cu hramul „Nașterea Sfântului Prooroc Ioan Botezătorul” și turnul-clopotniță ale Schitului Bradu, de Sava ieromonah, duhovnic și stareț, pentru că schitul a fost de la începuturi de călugări. Cuviosul egumen a primit sprijinul preotului Grigore, a jupanului Zamfir și a lui Gheorghe logofătul.

• **1784, iulie 17.** Pisania din pronaosul bisericii: „Întărirea celor ce nădăjduiesc spre Tine, întărește, Doamne, Biserica Ta, care o ai câștigat cu scump Sângele Tău.” Popa Dimitrie zugrav, iulie 17, 7292 [1784], „Canon”.

• **1788/1789.** Sava *duhovnicu* Ezăreanu zidește biserica „Buna Vestire” de la Schitul Viezuri (Săracinești): „Sfânta biserică ce se prăznuiește hramu Bunei Vestiri făcută din temelie de ro-

bul lui Dumnezeu, părintele Sava Ezereanu duhovnicu[!], cu leat 7297” (după pisania ce a existat în trecut la biserica „Buna Vestire” de la Schitul Viezuri. Catagrafia din 1840 menționează data de 26 octombrie 1790).

• **1792.** Document care atestă *milele* acordate de domnitorul Mihail Suțu, reconfirmate de domnitorii care îi succed.

• **1793 iunie 24.** Alexandru Constantin Moruzi va da schitului Bradu din județul Vâlcea și călugărilor sihaștri de la acest schit *doi oameni scutiți* (V.A. Urechia, *Istoria Românilor*, VI, p. 214).

• **1795, iunie 23.** Ultimul document ce amintește de duhovnicul Sava. După aceasta, el a devenit schimnic cu numele de Ștefan (Popescu, Gorgan, Groșenoiu, *Vetre...*, p. 80).

• **1797, martie 11.** Alexandru Ipsilanti confirmă cartea domnească de mai sus (V.A. Urechia, *Istoria Românilor*, VII (V) p. 301-302). Casele la vie la Brad și pivnița au fost făcute de monahul Chiril (A.O., 1939, p. 125).

• **1798, iunie 15.** Domnitorul Constantin Hangherli confirmă cartea domnească a lui Alexandru Moruzi (Popescu, Gorgan, Groșenoiu, *Vetre...*, p. 80).

• **1804.** În acest an, sub noul său nume, cronicarul Chiriac Râmniceanu îl găsește pe Sava stareț la lezer și spune așa: „I-am găsit acolo de ani 50 [dacă s-a născut pe la anul 1750, această vreme de o jumătate de secol este de când viețuia în monahism], unde au și răposat, carele-și mai făcuse și altu schit Bradu”. Tot cronicarul adaugă că acest Ștefan ieroschimonahul a fost duhovnicul episcopului Iosif al Argeșului (*Muzeul reg. Olț*, p. 34).

• **1804, aprilie 20.** Zapisul lui Sava Duhovnicu, iscălit de ieromonahul Ștefan ctitorul Bradului, pentru o livadă în Gurguiata a schitului Bradu, metoh al Episcopiei Râmnicului (Trib. Jud. Vâlcea, dos. 513/1840, f. 10, cf. *Acte documentare vâlce-ne*, 1999, p. 44).

• **1807, mai 18.** Poruncă a Isprăvnicatului județului Vâlcea către Nicolae din Cacova să cerceteze jalba (postelnicului Ioan Bărbătescu) și dacă acesta va avea dreptate, să-și primească banii și să-i lase slobodă o livadă, deoarece nu este moșnean cu el. Dacă Nicolae are ceva împotrivă, să vină la judecată, altfel va fi adus cu treapăd. Postelnicul Ioan Bărbătescu se jeluse boierilor ispravnici că moșul său, popa Gligorie Bodescu, avusese moșie în hotarul Cheia, dăruind o parte din ea schitului numit Râpa Bradului, făcut de părintele schimnic

Ezăreanu pe acea moșie primită ca danie. Lângă acel schit, schimnicul ținea o livejoară ca zălog de la un sătean. Acesta o scosese de la zălogire și, fără să întrebe nici pe schimnic și nici pe postelnic, a vândut-o unui Nicolae din Cacova, care nu era funiaș cu ei. Acesta, deci, a cumpărat-o cu viclesug, dând 30 taleri să lase slobodă livada sau să vină la judecată. (Jalbă fără dată a postelnicului Ioan Bărbătescu). (Ms. 7, f. 26 v. Cop., cf. *Izvoare documentare vâlcene*, vol. III, p. 74).

• **1814, mai 15.** Zapis prin care popa Marin și fratele său Stanciu din satul Cheia vând postelnicului Ioan Bărbătescu o livadă în Varniță. Hotare „piatra ce se hotărăște cu Schitul Bradului[...]” (*Izvoare documentare vâlcene*, vol. III, p. 119).

• **1814, noiembrie 09.** Zapis prin care Gheorghe Anghelescu cu feciorii săi vând diaconului Ioan toată partea lor de munți, de plai, de izlaz, dintr-o moșie, a treia parte din *funia Băzăcească*, ce se împarte în două cu Schitul Bradu (*Izvoare documentare vâlcene*, vol. III, p. 124).

• **1820, ianuarie 28.** Zapis prin care Pătru, fiul lui Constantin Enoiul din Bărbătești, vinde postelnicului Ioan partea sa din muntele Bărbătescu. Martor popa Tudor din Schitul Bradu (*Izvoare documentare vâlcene*, vol. III, p. 176).

• **1824, decembrie 17.** se face un catastih de toate lucrurile ce s-au găsit la schiturile: Iezer, Bradu, Viezuri și Izvorul Frumos (A.O., 1941, p. 137). Acum schitul Izvorul Frumos era părăsit și odăjdiile „au fost luate de răposatul schimnic și aduse la schitul Bradu” (A.O., 1940, p. 35).

• **1840.** Catagrafia din acest an înregistrează numai biserica „Sfântul Ioan Botezătorul”. Acum, schitul Izvorul Frumos era părăsit și odăjdiile au fost luate de răposatul schimnic și aduse la schitu Bradu.” (M.O., 1968, p. 268).

• **1840.** Catagrafia menționează că Sava „duhovnicu[!] Ezăreanu” zidește biserica „Buna Vestire” de la Schitul Viezuri de la Sărăcinești (M.O., 1968, p. 268).

• **1854-1855.** Schitul Bradu era alăturat schitului Sărăcinești și trecut în bugetul Episcopiei Râmnicului (M.O., 1968, p. 268).

• **1861.** Chiliile schitului nu mai aveau învelitoare, iar clopotnița își pierduse deja toată tencuiala (Raport de îngrijitor G. Cheianu) (Popescu, Gorgan, Groșenoiu, *Vetre...*, pp. 80).

• **1863-1864, iarna anilor.** Acoperișul bisericilor s-a prăbușit, iar ciubucurile (ornamete) au căzut din cauza înghețului. Semnalele de alarmă trase au lăsat indiferente autoritățile,

reparațiile fiind făcute de către sătenii din vecinătatea schitului (Popescu, Gorgan, Groșenoiu, *Vetre...*, p. 80).

• **1867.** Corespondență cu Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor și subprefecturile, relativă la administrarea bunurilor mănăstirilor. Plângeri împotriva îngrijitorilor bunurilor fostelor schituri: Slătioarele, Jghiabu și Bradu (DJVAN, fond Prefectura Jud. Vâlcea, dos. 100/1867, cf. *Vâlcea în documente*, 1986, p. 79).

• **1890.** Vizita episcopului Chenadie, care a constatat multă neorânduială, cărțile rupte, mizerie. Mai spune că acolo făcea slujbă preotul din satul Cheia „și era în totală lipsă de îngrijire” (Chenadie, *Vizite...*, p. 49).

• **1893.** În *Dicționarul* lui Alessandrescu, satul Gurguiata face parte din comuna Cheia, plaiu Cozia, cu o populație formată din 95 de locuitori (50 de bărbați și 45 de femei). Este situat pe marginea râului Cheia și la nordul comunei. Aici se află schitul Bradu, fondat de ieromonahul Sava la anul 7292, cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul” (Alessandrescu, *Dicționarul geografic al județului Vâlcea*, 1893, p. 187).

• **1907, iulie 01.** Ieromonahul Chesarie Popescu, născut în localitatea Șuici, la 5 martie 1854, care avea metania la Mănăstirea Cozia, a fost numit îngrijitor și preot la Schitul Bradu (*Anuarul Administrațiunii Cassei Bisericii*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1909, p. 144).

• **1909, septembrie 14.** Virgil Drăghiceanu vizitează Schitul Bradu și consemnează următoarele: „Nu pot trece cu vederea halul de mizerie în care se află singura chilioară în care stă egumenul; grinzile s-au rupt de la mijloc, iar egumenul își mută din loc în loc patul, după poziția surpărilor, spre a nu fi omorât în timpul nopții.” (Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei, raportul al II-lea*, în B.C.M.I., am XXVI, fasc. 76, aprilie-iunie, 1933, p. 68).

• **1909.** Anuarul Administrațiunii Cassei Bisericii menționează Schitul Bradu, cu biserica filială Sf. Ioan Botezătorul din Parohia Cheia din comuna Sărăcinești Cheia, ctitorită din zid, de Sava Ezereanu, având îngrijitor și preot pe Ieromonahul Chesarie Popescu (*Anuarul Administrațiunii Cassei Bisericii*, 1909, pp. 144, 221).

• **1925.** *Anuarul Eparhiei Râmnicului* consemna că, în satul Gurguiata din com. Cheia, jud. Vâlcea, se află biserica sf. schit Bradul. Vechimea ei trece de 200 ani și e durată de niște călu-

gări, cari s-au oprit – zice-se – în această regiune. Azi, afară de biserică și clopotniță, cari păstrează caracterul de schit al acestui așezământ, nu mai există alte indicii, și nici urmă din ruinele vechilor clădiri-chilii. Actualul eromonah ca îngrijitor al schitului locuiește într-o căsuță făcută de curând, iar biserica servește mai mult ca biserică de sat. Ca gospodărie e foarte săracă. Măsurile noi de organizare a mănăstirilor vor avea răsunet poate și asupra acestui schit.” (*Anuarul Eparhiei Râmnicului Noului-Severin pe anii 1921-1925*, p. 623).

• **1940.** Anuarul Mitropoliei Olteniei consemnează că, „deși, din pisanie și acte se vede că a fost înzestrat cu însemnate moșii, azi nu mai are decât curtea de ¼ ha. Schitul își duce viața într-o impresionantă sărăcie. Are clopotniță și o căsuță cu două chilioare unde locuiește starețul Atanasie Nicolaescu, născut 1876 în Cheia [...] și cântărețul Toma Croitoru, născut în 1913 la Roești. Alt personal în afară de cel bugetar nu mai este” (*Anuarul Mitropoliei Olteniei*, 1941, p. 851).

• **1955.** Schitul Bradu - biserica și turnul clopotniță - este clasat în Lista Monumentelor Istorice din România, cu codul 2184 (LMI, 1955).

• **1960.** Începând cu acest an, Schitul Bradu este părăsit complet, pentru câteva decenii, acesta fiind trecut cu vederea de la vreo inițiativă de refacere a zidurilor ruinate.

• **1991.** Schitul Bradu apare în noua Listă a Monumentelor Istorice din România, cu codul 39Bo103 (LMI, 1991).

• **1994.** În chiliile părăsite s-a stabilit un călugăr care se muta din loc în loc, trăind cu teama că zidurile se vor prăbuși peste el.

• **1996.** Cuvioasa Maică Arsenia Maxim vine în această mănăstire, care se afla în pustiire și ruinare.

• **1999.** La Schitul Bradu au fost aduse călugărițe, în mare parte de la Schitul Iezer.

• **2001, iulie 30.** Monahia Sevastiani Alba (viitoarea stareță) este primită în obștea Mănăstirii Bradu.

• **2001.** În contextul în care Maica Stareță Arsenia îi spusese Sorei Iuliana (Maica Isidora) să facă trei metanii în fața sfintelor moaște ale ctitorului Sava Iezereanu recent descoperite, Cuviosul Sava i s-a arătat în vis așa cum este pictat în tabloul votiv din Biserică și i-a spus: «- Soră Iuliana, să mă cinstești și pe mine!».

• **2004.** Schitul Bradu apare în noua Listă a Monumentelor Istorice din România, cu codul VL-II-m-B-09717 (LMI, 2004).

• **2011.** Direcția Județeană pentru Cultură Vâlcea a emis avizul pentru lucrări de consolidare-restaurare la Biserica „Sfântul Ioan Botezătorul” și pentru turnul-clopotniță.

• **2012.** Direcția Județeană pentru Cultură Vâlcea a emis avizul pentru lucrări de consolidare-restaurare a picturii murale la biserică.

• **2017.** Au început lucrările de consolidare-restaurare a Bisericii „Sf. Ioan Botezătorul” și a turnului-clopotniță, cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului, după un proiect realizat de domnul arhitect Aurel Ioan Botez, președintele Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice. Lucrările de consolidare continuă și în acest an și sunt executate de firma SC Carolin SRL. Restaurarea picturii a fost realizată de firma „ART and Restoration” (pictor restaurator Mihail-Gabriel Bîrhală). O nouă etapă a fost finanțată de către Secretariatul de Stat pentru Culte.

• **2017.** Sora Maria (Maica Macaria) a primit vindecarea unor dureri la claviculă, prin atingerea de sfintele moaște ale Cuviosului Sava.

• **2019, noiembrie 11.** Recepție la terminarea lucrărilor de consolidare-restaurare.

• **2020, noiembrie 25.** Cuvioasa Sevastiani Alba este numită stareță a Mănăstirii Bradu.

• **2022 octombrie 22.** Are loc resfințirea bisericii și a turnului-clopotniță de la Mănăstirea Bradu (Băile Olănești) de către Înaltpreasfințitul Părinte Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului, după încheierea lucrărilor de consolidare și restaurare a întregului ansamblu monastic. Înaltpreasfințitul Părinte Varsanufie a hirotesit-o stavroforă pe Preacuvioasa Sevastiani Alba, stareța Mănăstirii Bradu, și a conferit ordinul „Crucea Râmnicului” domnului profesor doctor Florin Epure, directorul Direcției Județene pentru Cultură Vâlcea. De asemenea, Înaltpreasfinția Sa a oferit diplome de vrednicie restauratorilor și tuturor acelor care au lucrat la înnoirea ansamblului monahal al Mănăstirii Bradu.